

YELOD TELDEGMÄLID NÜM: 07 YULUL 2016 Pads: 49 jü 56

O Volapükaflens valöpo!

In gased yunula lebukil fa hiel 'André Cherpillod' tiädü "Volapuko en dek lecionoj" penunon. Utans, kels vipons ad dagetön lebukili at, penonsös lü: André Cherpillod
La Blanchetière
F-72320 COURGENARD
France

Kanols spodön ko söl: Cherpillod < eli Esperanto gebölo (ab i suemom pükis votik). El 'ISBN' lebukila at binon: 978-2-36620-037-9. Ye no nog äkanob tuvön oni medü el 'ISBN' at in bevüresod.

Ivan Sergeyevic Turgenev

In gased yunula "poedot in prosad" fa el 'Ivan Turgenev' tiädü "Jibäldan" penotükon. I gased atmulik ninädon poedoti somik, efe tiädü "Dog", keli vicifal: 'Daniel Morosof' etradutom de Rusänapük.

Hiel 'Ivan Turgenev' älifon de 1818 jü 1883. Äbinom bal lautanas balid in literat Rusänik, kels ägebons as yegäds ditretis e dredälis aldelikis sogäda Rusänik ettimik. Vobots lifayelas lätik oma ninädons i dinis nesiädik e klänöfikis. Juitolsös poedoti in prosad: "Dog" in gased at!

Ün mul at primobs ad notükön yegedi staböfik dö dinäd bosilo komplitik in gramat Volapüka, efe dö värbs sekidik. Vicifal 'Daniel Morosof älauton oni. Yeged at okleilükonös atosi pro utans, kels jünu ba izogons ad gebön värbis somik.

I pro mul at vipom oles valikosi gudikün:

VII:50:2016

SLIT IN SPAD E TIM (II)

fa ‘Frank Roger’, ini Volapük petradutöl fa ‘Hermann Philipps’

Äblinoy onis lü malädanöp usik, kö pälekälons. Speloy, das osäkofudikons, osevälöfikons löliko dönu, ed ogivons nünis dö jenot, kels oyufons ad plänön dinädi klänöfik at.

Jenet at diston de votiks dub jenöfots anik mu bisariks. Tel funas fol et pädientifükons as pösods, kelis ya ituvoy pö stur nilü ‘Barcelona’. Primo äniludoy, das dientifäds onas picänidons, ab vestig gerädavik äklülükon nendoto, das koaps at äbinons kopiedots dientifik pösodas ot.

Dönu nek notodon teoris seimik fefik dö dinäds at. Fe pato pro lugaseds – ab i pro medäds valemo – atos binon din gretik.

Äsagob röletanes obik, das spetob konfido pubi zioma: ‘Adrian’ ön stad lifik e saunik pö bal sturas okömöl. Jinos, das alan lecedon obi lienetiki. Fe dinäd lölik at ga sio binon lienetüköl.

* * *

Dönu dels fol epasetons, e dido ejenos. Ziom: ‘Adrian’ fino äpubom. Balugiko äsevob, das äbinom su veg. Äkanob senälön atosi “in boms obik”. Liedo no binom lä obs, e binos neluveratik, das suno okömom lü obs. Däloyös, das plänob atosi:

Dönu etuvoy retis anik flita: BA 425 < nilü lutapof di ‘Roma Fiumicino’. I koaps lul petuvons, kil onas äbinons deadiks (bevü ons kopiedot dientifik eka, kel ya pituvon lä sturöp telid tö ‘Chennai’), e tel lifiks – bevü ons ziom: ‘Adrian’. Ma nunods televidik isufom viodis te pülikis, ed äsevälöfom. Äblinoy omi lü malädanöp, kö pälekälom. Odasäkoy omi, sosus stad omik omögükon osi. Tävan votik nog lifik töbo äsevälöfom ed älaispikom kofudiko dinis nesuemovik. Älecedoy dönusauni omik nefümiki.

Töbo kanoy fomälön säditretüli obsik, posä ilogobs in televid ziomi: ‘Adrian’ tefädiko nenviodiki. Ävilobs kosikön ko om, telefonön ko om, ye äsagoy obes, das anu no mögos. Klüliko atos osekidon vemo de dönusaun oma. Nesufädiko stebedobs ad lilön vögi omik.

Enu nolavan äspikom in televid dö plän mögik tefü jenets bisarik et. Ämäniotom teori (“anu te tikod teorik nen stab jenöfik”), das flitöm et ifliton-la da slit in spad e tim, fino äspearikölo da dils distik spadetima-yumöfota. Ab atos plänon-li, kikodo ans ipubons telna? E kis üfo binon-li slit in spadetim? Ye no elilob dido pläni gudikum.

→

VII:51:2016

Din veütikün ye binon, das ziom: ‘Adrian’ nog lifom. Kludo äzelobs zäli demü geköm oma. Liedo anu no äkanom binön lä obs. Ab atos ba omögon suno.

* * *

Dönu dels lul epasetons, e dins mödik ejenons.

Balido, etuvoy retis flitöma nilü lutapof di ‘Brussel’ in Belgän, kel dönu pedientifükons suvo as somiks flita: BA 425. Koaps fol petuvons, bevü ons pösods tel nog lifiks, bal kelas ya pituvon büo as deadik lä ‘Barcelona’. Pro röletans ota atos fümo äbinon säditretül vemik. Ziom: ‘Adrian’ äbinom bal koapas deadik tel et ad lejek vemik obas, do äsevobs, das ga sio nog älabobs ziomi: ‘Adrian’ “votiki”, lifiki e sauniki.

Telido, ziom: ‘Adrian’ (liföIan) löliko ädönusaunikom de fätots nevidafäküköl oka, ed änunodom onis cifodanes e medädes. Äkonom, das flit äjenädon nomiko, jüs valikos äprimon ad lunidön äs lutalokot, e vol zü ons piano änepubon. Poso äbinons su glun zänodü rets smolöl flitöma, milagiko nenviodiks, pu aniks onas. Leno äsevons, tim viomödik ipaseton, alo te minuts nemödik.

Äsevobs, das ziom: ‘Adrian’ dönu äbinom löliko saunik, ven älelilobs, das ikosükom oki ko ganetans tefü mob ad selön filmotagitodis leteik dö konot okik: “Dastun gretikün lutatävama sifädik, suno as filmot vemik”. Bo filmotafebäds anik dido änitedälikons dö atos, ab cifodans älonädons, das no ädaloy dispenön balädis somik bü fin vestiga.

As säkäd zuik lavogan filmotadustoda äplänon, das ziom: ‘Adrian’ ömutom blöfön, das gidiko dunom as ok it, bi kopiedot dientifik oka (do deadik) pituvon bevü failots flitöma ot. Gitaviko te bal omas kanom binön el ‘Adrian Flannagan’ voik. Ab kimik-li? E lio ökanoy-li fümetön atosi? Medü vestig gerädik-li? Gerädaviko üfo binoms dientifiks. Sams büik no dabinons in jenotem sanava gitädik.

* * *

Vig bal epaseton.

Ai dönu atos jenon, e lejek gretik faneton alani. Dönu rets flitöma epubons lä tops difik fol, sevabo ‘Vancouver’ (Kanadän), ‘Berlin’ (Deutän), ‘Lima’ (Peruvän), ed ‘Athéna’ (Grikän). Jünu ti valans kvipa e tävanas pidientifükons. Pösods te tel nog defons. Fe pösods mödik äpubons telna ud igo suvikumna, anans ed as deadiks ed as lifiks, votans igo plu balna as deadiks, ed ömans igo as lifiks plu balna.

Ad süpäd obsik nog telid ziom: ‘Adrian’ vemo liföfik epubom, kel desirom ad selön filmotagitodis leteik dö konot dastunik oka.

Klülos, das bofans ädleboms fümiks ad binön el ‘Adrian Flannagan’ verätik, ed äkusadoms odi asä cütani (nes mäniotön eli ‘Adrian Flannagan’ balid, kel ipubom deadiko).

Gekömans klänöfik valik at pablibükons in karantenöps (ud in malädanöps ma stad saunik onas) jü fin vestigas – ab atos oflagon-la timi anik. Nolavans mödik notodons niludis, teoris e ta-teoris, ab no nog kanoy loseidön pläni süadüköl dö utos, kelos jenon.

Nü epubons e dils mödikün flitöma e tio valiks utanas, kels äbinons in ot, speloy, das num sturas nulik flita: BA 425 < onemödikon vifiko e das fino ojenons no plu. Täno vob voik nolavanas oprimon.

Televidaprograms mödik bejäfons jenis bisarik at e tölati pöpäto-nolavik yegäda dö el “slit in tim e spad”, kel jünu ye binon te tikamagod nen blöfastab voik.

Obs ye spetobs ad kobikön ko ziom: ‘Adrian’ – alutan, kel binom-la pösod verätik. I lügobs demü utan, kel binom deadik, üf oklülädom as verätik, do telans votik kondötoms vemo äs el ‘Adrian’ legik. Mutobs stebedön atosi.

* * *

Dü timil nos patik äjinon jenön. Ämoboy ad libükön tävanis de karantenöp – pu utanis, kels no plu labons viodis u sufons nevidafäkükami –, dat ökanonsös golön lomio ad juitön plitöfi e trodi kobü flens e röletans oksik.

Ye büä atos äkanoy pasludön, bos äjenon, kel ästunükon alani.

Tü düp: vel < minuts kildeglul, kuratiko tü degs foldeglul pos lüköm disinik, flit: BA 425 < äpubon de blöv sila nilü el ‘London Heathrow’ ed äkömon glunio us.

Fövot ofovon.

Vöds anik in yeged löpik pegeböls (Lingl., Deut., el Interlingua {if difon}):

filmota-dustod film industry, Filmindustrie, industria cinematographic;
~-febäd film company, Filmgesellschaft, interprisa cinematographic;
~-gitods movie rights, Filmrechte, derectos cinematographic;
gerädavik genetic, genetisch;
lavogan lawyer, Anwalt, advocato;
leteik exclusive, alleinig;
luta-lokot mirage, Luftspiegelung, fata morgana;
nevi-dafäküköl traumatic, nervenerschütternd, de succussa nervose;
pöpäto-nolavik popular scientific, populärwissenschaftlich, de scientia popular;
sanav gitädik forensic medicine, Gerichtsmedizin, medicina forense;
smolöl smouldering, schwelend, arder lentemente (sin flamma);
spad-e-tim space-time, Raumzeit, continuitate de spatio e tempore.

VII:53:2016

JENETS BISARIK PLUNUMIGEBA (II)

fa hiel 'Daniel Morosof'

II. Subyet plunumik, predikat dilo balnumik

Ma bagaf: 232 < ela "Gramat Volapüka", "värbs baiädons tefü num gramatiko ma subyet". Kludo if subyet binädon me subsats plu bal e malon dinis anik (ud, if sagoyöv vödis votik gebölo, subyets anik leigüpo dabinons), tän geboy plunumi värba. Sams:

Te medü dabin stida somik kanoy spetön, das balät Volapüka e baläl in Volapükanef podakipons.

Tonats e däsinot talaglöpa blägons, e mels in talaglöp vietons…

Pö pöt at i Vpa-literat e Vpa-spodotem pidajonädons.

Sekretan e kädan pacälodons fa presidan feda baiodü lecifefs Volapükaklubas valemik netik.

…sol e rein us fümiko binons pro nims…

Dalob sagön, das kurat tikavik somik no komädon in natapüks mödik. Samo in Rusänapük, if pö set seimik subyets anik dabinons, num gramatik värba sekidon de dinäds difik, bevü votiks de num gramatik subyetas, siäm seta lölik, desin lautana, …

Ye id in Volapük konflit voik vü tikav e gramat semikna süikon. In Volapük, leigoäsä in püks mödik votik, predikat kanon binön vödalölot, kel binädon me värb e subsat u ladyek (daloböv nemön vödalöloti at predikati komplitik, e sotis ona tefädo predikati subsatik, predikati ladyekik). Kanoy nemön subsati somik bai siäm ona e bai roul in set "predikatodi", to nedabin deklinafoma patik efe predikatifa in Volapük.

If subyet binon plunumik u subsats anik kefomons vödalöloti efe subyeti komplitik, tän värb (keninükamü i värb, dil predikata komplitik binöl) pagebon in plunum. Ömna pö jenets somik dil subsatik predikata ü predikatod binon u jäfidon as koböfavöd (Linglänapüko: 'collective noun', Deutänapüko: 'Kollektivum', latino: 'nomen collectivum'), klu stadon natöfo in balnum. Sams:

a) *Ats binons mon balik, keli emeritob föro ün lif oba*;

ä) *Obs: Yuropans, ekobokömöl ad notodön desiri pöpas valik kontinäna, sagobs lezäliko vili kobädik obsik in bagafs lul sököl, kels binons kobosum sludas fa kongred obsik pezepölas*;

b) *Lids obsik, vögs obsik lüodikons frediko sülio!*
binons prelud kanita laidüpik in sülaspad veitik,
kö ad jenöf cenon drim keinik poedota obsik!

Kludo mutoy konstatön, das in tikodayumät ko subyet plunumik u subyets anik ladyek as dil predikata ai pagebon in plunum, e subsat as dil predikata ü predikatod kanon pagebön in balnum po värb plunumik.

No cedob, das sets sümik ko koböfavöd-predikatod opubons-la in bundan gretik, ab mög sümik it binon pat nitedik ä studabik Volapüka. ■

DOG

Se lölet tiädü "Poedots in prosad" fa hiel 'Ivan Turgenev'

Binobs telo in cem, sevabo dog obik ed ob.
In yad tep ledredodik levemik roron.
Dog seadon fo ob e logon ebo ini logs obik.
Id ob it logob ini logs onik.
Jinos, äsva vilon sagön obe bosi. Binon müätik,
no labon vödis, on it no suemon oki, ab ob suemob oni.
Suemob, das ün timül at e pö on e pö ob senäl ot dabinon, das dist
nonik dabinon vü obs. Leigobs;
ninü alan obas flam nevemik ot filon e liton.
Deadalanan ojutedon flitölo, oflitämaflapon ta on
me flitäm vidik koldik okik…

E fin!
Kin poso otuvedon-li fümiko, flam kinik äfilon pö alan obas?
Nö! nu no nim e no men setökons logedis oksik…
Dido pärs tel logas leigik koslogons odi.
Ed in pär alik atas efe pö nim e pö men lif leigik bal
nästülon dredilo len votik.

1878, febul

VII:55:2016

VÄRBS MU BISARIKS VOLAPÜKA (I)

fa ‘Daniel Morosof’

1. PRÄPOD FO NENFÜMBIDIR IN VOLAPÜK RIGIK E PEREVIDÖL

Ya sis lunüp ävilob penön yegedi dö värbs sekidik Volapüka. Ye vobod at eklülädon binön vemo fikulik, bi värbs enu pemäniotöls vero distons de ods ma patöfs vödidefomamik, fomirik e süntagiks. Bo igo kanoy dilädön värbis at ad grups gretik kil (reidolsös dö atos in kludods![*]). Te patöf bal binon kobädik pö värbs sekidik valik, efe kanons pagebön kobü nenfümbidir nen gebäd präpoda “ad”.

Püks mödik leadons stukön predikati komplitik me pösodafom värba e nenfümbidir binädöli. In tef at el “Gramat Volapüka” nunon pö bagaf: 240 < sökölosi:

*“**Varbs sekidik** binons värbs ut, kels no pagebons soelölo, ab ai kobü värb votik (nesekidik). Patanölo ko värb sekidik, värbs nesekidik neföro pabefoon fa präpod. Somo värb sekidik sa värb nesekidik fomons kobo **värbi komplitik**, lü värb komplitik kelik dutons patöfs lönik.*” (Vü kläms vilob küpetön, das balido värbs sekidik ömik suvo pägebons in vödems dasamik nen värb nesekidik, telido buükoböv notodoti “predikat komplitik” bu el “värb komplitik” demü kurat e suemov pluiks). Kanoy kludön dub sams bagafa ot, das värb nesekidik stadon in nenfümbidir po sekidik, sevabo: “kanön svimön, dalön spatön, bleibön laispikön, leadön dugolön, büedön kömön, …”

Dido ya ün timäd di ‘Schleyer’ Volapükans ädalons kobükön värbis tel u pluikumis ad fomön predikati komplitik. Ye ettimo pö jenets somik präpod fo nenfümbidir värba telid äzesüdon te ad notodön patiko u kazetön suemodi diseina. Hiel ‘Johann Schleyer’ inemom stukotis somik labü präpod elis ‘supina’. Pälecedons fa om as foms lönöfik värba (foms sümik labü nem ot sevabo el ‘supinum’ ädabinons in püks deadik difik keninükamü latin e vönaglügaslav). Leigodolsös setis sököl se tidabuk fa hiel ‘A. Kerckhoffs’!

Kömob al sagön ole.
Begob oli sagön ome.

(El ‘Cours complet de Volapük’, pad: 37. Präpod vönädik *al fo nenfümbidir baiädon ko el “ad” in Volapük nuik.)

Kludo ettimo Volapükans ädalons pladön u no pladön vödi zuik fo nenfümbidir asä dil predikata ma siäm kuratik seta lölik. Niludob, das

---

[*] in bal gasedas okömöl.

hiel ‘Arie de Jong’ äleodükom nomis tefik ad fasilükön onis, dat Volapükans no ömutons nespälön timi du ösludons, va präpod üzesüdon u no üzesüdon. Bevoban famik Volapüka in tef at evedükom yufapüki ela ‘Schleyer’ mu tikaviki ma sam Linglänapüka, Deutänapüka, Nedänapüka, e reta, bi gramatiko värbs sekidik Volapüka sümedons Lingläna- u Deutänapükiks värbs tefodik, pö kels nenfümbidirs no pabefoons fa vöd zuik (ön jenets somik el “ad” Volapükik baiädon ko el ‘to’ Linglänapükik ud el ‘zu’ Deutänapükik). Zuo värbs sekidik anik vo patradutons dub yufavärbs tefodik (sevabo: ‘modal auxiliary verbs’) Linglänapüka, sevabo: **kanön**, **dalön**, **mutön** (tefädo: ‘can, may, must’). Värbs sekidik anik i patradutons dub värbs tefodik Deutänapüka, sevabo: **kanön**, **dalön**, **mutön**, **sötön**, **vilön** (tefädo: ‘können, dürfen, müssen, sollen, wollen’). Cedü ob, flun Deutänapüka äbinon vemikum pö leväl värbas sekidik, bi värbs sekidik nog votiks labons leigätodis Deutänapükik, kels leadons moädön eli ‘zu’ fo nenfümbidir, sevabo: **koedön/büedön/leadön**, **bleibön**, **loegön**, **lielön** (tefädo: ‘lassen, bleiben, sehen, hören’). Vöds “loegön, lielön” i sümons ad leigätods Deutänapükik oksik tefü geb kusatifa (sevabo subsat u pönop in kusatif kanon malön dunani tefü nenfümbidir).

Ba Volapükans atimik, suvo lisedi pläotas memidön no vilöls, cedons, das slud votik seimik äbinonöv fasilikum, sevabo u finid geba präpoda alseimik fo nenfümbidir, u güo geb präpoda ot fo nenfümbidir alik. Vi! nek obas äkanon-la dakonsälön ko el ‘Arie de Jong’ dö revid Volapüka. Leliedö!

2. LISED VÄRBAS SEKIDIK E PATÖFS VÖDIDEFOMAMIK OTAS

Bai sev obik, hiel ‘Arie de Jong’ neai ägevom lisedi lölöfik värbas sekidik. Lebuks tel oma (el “Gramat Volapüka” ed el ‘Leerboek der Wereldtaal’: tidabuk pro Nedänapükans) ninädons te lisedi nelölöfik ot, pesököl fa debreikamalül e binädöli me värbs vel somik: **kanön**, **dalön**, **leadön**, **koedön**, **büedön**, **bleibön**, **klülädön**. Vöds “**vilön**, **mutön**, **sötön**, **nedön**” id ejäfidons äs värbs sekidik in penäds pemäniotöl, efe läyümölo len oks nenfümbidiris nen präpod “ad”. Too te värb “nedön” atas pemäkon as “sekidik” pö vödabuk gretik yela 1931, värbs anik (“mutön, sötön, vilön”, i “jinön”) no älabons mäki patik e päträitons as neloveädiks (*mutön*, *jinön*, *sötön*) u loveädiks (*vilön*), do nendoto i vödabuk et äninädon samis gudik, kels äblöfons, das els “jinön, mutön, sötön, vilön” dutons lü värbs sekidik.

Fövot ofovon in gaseds okömöl.